

مطالعات اخلاقی و تربیتی

دوفصلنامه علمی تخصصی مطالعات اخلاق و تربیت

سال دوم- شماره دوم- بهار و تابستان ۱۴۰۴

حریم خانواده و سلامت جنسی کودکان: راهکارهای پیشگیرانه در

تربیت دینی

محمد پناهی^۱

چکیده

مقاله حاضر به بررسی و تبیین راهکارهای تربیتی و دینی پیشگیری از تحریکات جنسی ناخواسته در دوران کودکی می‌پردازد. با توجه به اهمیت دوران رشد و شکل‌گیری هویت جنسی در کودکان، این پژوهش بر جنبه‌های پیشگیرانه تمرکز دارد تا از انحرافات و آسیب‌های احتمالی در این زمینه جلوگیری کند.

روش‌های کلیدی مورد بحث شامل این موارد است: تفکیک بستر خواب کودکان، حفظ حریم خصوصی والدین (مانند عدم مشاهده آمیزش جنسی و رعایت پوشش مناسب)، آموزش رعایت حریم شخصی و کسب اجازه برای ورود به اتاق والدین، پرهیز از برهنگی در محیط خانواده، حساسیت نسبت به لمس اندام‌های جنسی کودک، و لزوم رعایت ملاحظات سنی در ابراز محبت‌های فیزیکی (مانند پرهیز از بوسیدن مفرط دختر و پسر پس از سن شش سالگی).

این راهکارها که ریشه در مبانی دینی و توصیه‌های تربیتی دارند، به والدین کمک می‌کنند تا محیطی امن و سالم برای رشد همه‌جانبه فرزندان خود فراهم آورند و از سلامت روانی و جنسی آنان در برابر تحریکات نامناسب محافظت نمایند.

کلیدواژه: پیشگیری، تحریک، کودکان، تربیت جنسی، راهکار

^۱. دکترای حقوق جزا و جرم‌شناسی از جامعه المصطفی نمایندگی مشهد و پژوهشگر موسسه دینی التوحید.

Panahi9108087606@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۲

دوران کودکی مرحله‌ای بنیادین در شکل‌گیری شخصیت، باورها و هویت فردی هر انسانی است. در این دوران حساس، ذهن و روان کودک همچون لوحی نانوشته، آماده پذیرش تأثیرات محیطی و تربیتی است. یکی از ابعاد مهم رشد که در این دوره شکل می‌گیرد، هویت جنسی و درک صحیح فرد از جنسیت خود و دیگران است. این درک نه تنها بر روابط بین‌فردی، بلکه بر سلامت روانی و اجتماعی فرد در طول زندگی تأثیر بسزایی دارد.

درک صحیح از جنسیت، فراتر از تمایزات بیولوژیک، شامل شناخت نقش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای متناسب با هر جنسیت در چارچوب فرهنگی و دینی جامعه است. این مهم مستلزم هدایت و آموزش صحیح از سوی والدین و مربیان است تا کودک بتواند با دیدگاهی سالم و به‌دور از هرگونه انحراف یا سوءتفاهم، این جنبه از وجود خود را بشناسد و بپذیرد. غفلت در این زمینه می‌تواند پیامدهای ناگواری به دنبال داشته باشد و کودک را در معرض آسیب‌های روانی، اجتماعی و حتی اخلاقی قرار دهد.

در دنیای امروز، کودکان بیش از هر زمان دیگری در معرض انواع اطلاعات و تحریکات قرار دارند. رسانه‌ها، فضای مجازی و حتی برخی تعاملات روزمره می‌توانند ناخواسته یا عمدانه کودک را در معرض محتوایی قرار دهند که برای درک و توانایی‌های او در سنین پایین مناسب نیست. تحریکات جنسی ناخواسته، اگرچه ممکن است گاهی ظریف و ناخودآگاه رخ دهند، می‌توانند تأثیرات عمیقی بر ذهن حساس کودک بگذارند و مسیر رشد طبیعی او را منحرف کنند.

این تحریکات می‌توانند از منابع گوناگونی نشئت بگیرند؛ از نگاه‌های نامناسب و شوخی‌های جنسی نامتعارف گرفته تا نمایش محتوای نامناسب در رسانه‌ها و حتی رفتارهای نامناسب در محیط خانواده. خانواده به عنوان اولین کانون تربیت و امن‌ترین پناهگاه کودک، نقشی حیاتی در

محافظت از او در برابر این تهدیدات ایفا می‌کند. با این حال، گاهی ناآگاهی والدین یا برخی رسوم نادرست در خانواده، ناخواسته می‌تواند خود به عاملی برای این تحریکات تبدیل شود.

در مواجهه با این چالش‌ها، تربیت دینی چارچوبی جامع و ارزشمند برای هدایت والدین فراهم می‌آورد. دین مبین اسلام با نگاهی عمیق به ابعاد مختلف انسانی، دستورالعمل‌های فراوانی برای حفظ سلامت روانی، اخلاقی و جنسی کودکان ارائه داده است. این دستورالعمل‌ها نه تنها به دنبال اصلاح رفتار پس از وقوع انحراف نیستند، بلکه بر پیشگیری از وقوع آن تأکید دارند.

راهکارهای پیشگیرانه از جنس ایجاد «حریم» و «مرزبندی» در روابط و محیط اطراف کودک هستند. این حریم‌ها با هدف حفظ طهارت روحی و فکری کودک، او را از قرار گرفتن در معرض محرک‌هایی که توانایی درک و مدیریت آن‌ها را ندارد، مصون می‌دارند. این راهکارها که در این مقاله به تفصیل بررسی می‌شوند، شامل اقداماتی مانند تفکیک بستر خواب کودکان، رعایت حریم خصوصی والدین، آموزش مفاهیم مربوط به بدن و لمس به کودک و پرهیز از رفتارهایی است که می‌تواند باعث تحریک ناخواسته در او شود.

هدف اصلی این مقاله ارائه مجموعه‌ای از راهکارهای عملی مبتنی بر تعالیم دینی و توصیه‌های تربیتی برای والدین و مربیان است تا بتوانند با بهره‌گیری از آن‌ها، از سلامت جنسی و روانی فرزندان خود در دوران کودکی محافظت کنند. این راهکارها با رویکردی پیشگیرانه تلاش دارند تا با ایجاد محیطی امن و آگاهانه در خانواده، از بروز مشکلات و انحرافات احتمالی در این حوزه جلوگیری کنند.

راهکارهای دینی پیشگیری از تحریک جنسی فرزندان

۱. مدیریت بستر خواب

یکی از بنیادی‌ترین اصول در نظام تربیتی اسلام، «صیانت از حریم عفت و پاکی» در دوران کودکی است. اسلام به عنوان مکتبی که تمامی ابعاد وجودی انسان را مدنظر دارد، برای پیشگیری از تحریکات زودهنگام جنسی و بروز رفتارهای نابهنجار، تدابیر ویژه‌ای جهت مدیریت بستر خواب فرزندان در نظر گرفته است.

الف. جداسازی بستر خواب و حریم خصوصی

روان‌شناسان رشد، از جمله آبراهام مزلو، بر ضرورت ایجاد حریم خصوصی برای کودکان تأکید دارند؛ این دیدگاه با آموزه‌های دقیق اسلامی که پیش از روان‌شناسی مدرن به این موضوع پرداخته است، هم‌سوئی کامل دارد. در نظام تربیتی اسلام، توصیه اکید بر این است که بستر خواب فرزندان (چه از نظر جنسیت و چه حتی در میان فرزندان هم‌جنس) از یکدیگر تفکیک شود (بخشی، ۱۳۷۵، ص ۶۸).

کودکانی که در بستر مشترک می‌خوابند، به‌طور ناخودآگاه در معرض تماس‌های جسمی مکرر قرار می‌گیرند. این تماس‌های بی‌مورد، حس کنجکاوی جنسی را در آنان بیدار کرده و ممکن است به انجام شوخی‌های نامتعارف جنسی یا رفتارهای تقلیدی بینجامد که بستر انحرافات بعدی را فراهم می‌کند. اسلام با درک عمیق فیزیولوژی رشد کودک، توصیه می‌کند که اتاق خواب فرزندان (به‌ویژه با تفکیک جنسیتی) در سنین پایین از هم جدا شود. این رفتار نه تنها یک قاعده تربیتی، بلکه ضرورتی «پیشگیرانه» برای حفاظت از معصومیت کودک است.

اگر عادت به خوابیدن در کنار یکدیگر یا در یک اتاق تا زمان بلوغ تداوم یابد، ترک آن به دلیل بیداری غریز و شدت گرفتن تمایل به تماس با بدن دیگری، بسیار دشوار خواهد بود؛ لذا «عادت‌شکنی» باید از همان دوران طفولیت و پیش از فعال شدن بلوغ جنسی صورت پذیرد.

نظام روایی اسلام، مراحل رشد کودک را به دقت رصد کرده و برای هر مرحله، دستورالعملی دارد. حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام در تبیین مراحل رشد چنین می‌فرمایند: «قال النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فرَّقُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْمَضَاجِعِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعَ سِنِينَ؛ فرزندان باید در سن هفت سالگی در بسترها از هم جدا شوند». (بروجردی، ۱۳۸۶، ج ۲۵، ص ۷۴۰).

همچنین در روایتی دیگر از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به صراحت بر جداسازی تأکید شده است: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ص الصَّبِيُّ وَ الصَّبِيَّةُ وَ الصَّبِيُّ وَ الصَّبِيَّةُ يُفَرَّقُ بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ لِعَشْرِ سِنِينَ؛ بین پسر با پسر، دختر با دختر، و پسر با دختر در بستر خواب در ده سالگی باید جدایی انداخت». (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۰۱، ص ۹۶)

نکته قابل تأمل این است که اسلام برای کمال احتیاط و تأکید بر پیشگیری، حتی سنین پایین‌تر را نیز توصیه کرده است. حضرت علی علیه السلام در روایتی دیگر می‌فرمایند: «أَنَّهُ يُفَرَّقُ بَيْنَ الصَّبِيَّانِ فِي الْمَضَاجِعِ لِسِتِّ سِنِينَ» بین کودکان در بستر خواب، از سن شش سالگی جدایی انداخته می‌شود. (حرعاملی، ۱۴۰۹، ج ۲۰، ص ۲۳۱).

تفاوت در ذکر سنین (شش یا ده سالگی) در روایات، نشان‌دهنده لزوم «شناخت کودک» توسط والدین است. چنانچه کودکی پیش از ده سالگی دچار رشد زود هنگام یا کنجکاوی‌های جنسی مفرط شود، جداسازی بستر از سنین پایین‌تر (همان شش سالگی) کاملاً منطبق بر حکمت تربیتی معصومین علیهم السلام است. این جداسازی تنها یک فیزیک ساده نیست، بلکه تمرینی برای استقلال شخصیتی، حفظ حریم بدن و پیشگیری از بلوغ زودرس روانی و انحرافات جنسی

است. والدین با اجرای این دستورالعمل، فرزندان خود را در برابر آسیب‌های اخلاقی دنیای مدرن «واکسینه» کرده و زمینه‌ی تربیت نسلی عقیف و پاک‌دامن را فراهم می‌سازند.

ب. حفظ حریم خانواده و صیانت از دیدگان معصوم کودکان

نگاه و تصور کودک از روابط زناشویی والدین، نقشی بنیادین در شکل‌گیری برداشت او از مفهوم خانواده، روابط عاطفی و جایگاه جنسیت ایفا می‌کند. ذهن کنجکاو و فاقد درک تمییز صحیح و سقیم کودک، هر آنچه را ببیند یا بشنود، به سرعت ثبت کرده و در ناخودآگاه خویش انباشته می‌سازد. این آموزه که «العلمُ فی الصَّغرِ كالنَّقشِ فی الحجر» (کراجکی، ۱۴۱۰، ج ۱، ص ۳۱۹) به درستی بر اهمیت محتوایی که در دوران کودکی به ذهن کودک وارد می‌شود، تأکید دارد.

در اسلام، بر حفظ حریم خصوصی خانواده و به تبع آن، پرهیز از هرگونه عملی که موجب هتک حرمت این حریم شود، تأکید فراوان شده است. مشاهده روابط زناشویی توسط کودکان، مصداق بارز «هتک حرمت» و «آلوده کردن حریم پاک معصومیت» است. این عمل نه تنها از منظر اخلاقی ناپسند، بلکه از دیدگاه شرعی نیز مذموم است؛ چراکه سلامت روانی و جنسی کودک را به طور جدی به مخاطره می‌اندازد (ثابت، ۱۳۷۹، ص ۱۰۳). چنان که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «وَأَلَدِي نَفْسِي بَيْدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا غَشِيَ امْرَأَتَهُ وَفِي الْبَيْتِ صَبِيٌّ مُسْتَيْقِظٌ يَرَاهُمَا وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُمَا وَ نَفْسَهُمَا مَا أَفْلَحَ أَبَدًا إِنْ كَانَ غُلَامًا كَانَ زَانِيًا أَوْ جَارِيَةً؛ سوگند به کسی که جانم در دست اوست، اگر مردی با همسر خود بیامیزد و در خانه، کودکی بیدار باشد و ببیند یا سخن و صدای نفس کشیدن آن‌ها را بشنود، هرگز رستگار نمی‌شود و سرانجام به زنا آلوده خواهد شد؛ چه پسر باشد و چه دختر» (شبر، ۱۴۲۸، ص ۳۱۷).

و امام باقر علیه السلام در این مورد می‌فرمایند: «بپرهیزید از این که در حالی عمل زناشویی را انجام دهید که کودکی بتواند شما را ببیند و وضعیت شما را توصیف کند» (حر عاملی، ۱۳۷۶، ج ۲، ص ۹۴).

کودکانی که ناخواسته شاهد چنین صحنه‌هایی هستند، ممکن است برداشت نادرستی از ماهیت روابط جنسی پیدا کنند. این روابط که باید در بستر عشق، احترام متقابل و تعهد شکل گیرد، در ذهن کودک با نوعی «کنجکاوی بیمارگونه»، «احساس گناه»، «ترس» یا حتی «عادت‌زدگی» عجین می‌شود. این برداشت غلط، می‌تواند در آینده منجر به بروز مشکلات جدی در روابط زناشویی خود فرد گردد (پاک‌نژاد، ۱۳۷۴، ج ۲، ص ۲۲۹).

والدین، به‌ویژه پدر و مادر، مسئولیت خطیر حفظ سلامت روانی و جنسی فرزندان خود را بر عهده دارند. این مسئولیت شامل موارد زیر است:

پوشش مناسب: رعایت پوشش مناسب در منزل، به خصوص در برابر کودکان و نوجوانان.

پرهیز از رفتارهای تحریک‌آمیز: اجتناب از هرگونه گفتار، رفتار یا حتی شوخی که بتواند ذهن کودک را به سمت مسائل جنسی سوق دهد.

مدیریت روابط زناشویی: برقراری روابط زناشویی در فضایی امن، خصوصی و به دور از دیدگان کودکان. این امر، احترام به حریم کودک و حفظ سلامت روانی او را تضمین می‌کند.

قرآن کریم بر لزوم رعایت حریم خصوصی و جلوگیری از ورود نامحرم به خلوتگاه خانواده تأکید دارد. در سوره نور، آیات ۲۷ و ۲۸، خداوند متعال دستور می‌دهد که بدون اذن وارد خانه‌های دیگران نشوید و بر اهل خانه سلام کنید؛ این دستور، حتی در مورد ورود به خانه خود در صورتی که اهل خانه در خلوت باشند نیز صادق است. این تأکید بر حریم، نشان‌دهنده اهمیت این موضوع در فرهنگ اسلامی است و قاعده‌تاً باید شامل حریم درونی خانواده نیز باشد.

مشاهده روابط زناشویی توسط کودکان، یک آسیب تربیتی جدی است که می‌تواند آینده روانی و رفتاری آنان را تحت تأثیر قرار دهد. در حدیثی امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «در حالی که کودکی در خانه هست نباید مرد با همسرش جمع شود، چون دیدن این منظره به‌وسیله کودک باعث می‌شود که کودک در بزرگسالی زناکار شود» (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۲۰، ص ۳۰۹).

والدین، با درک عمیق این مسئولیت، موظف‌اند با رعایت کامل پوشش، رفتار و حفظ حریم خصوصی، سلامت جسم و روان فرزندان دل‌بند خود را صیانت کنند و نسلی پاک‌دامن و باثبات را تربیت کنند.

ج. کسب اجازه ورود به اتاق والدین: حریم، تربیت و سلامت

آیه شریفه از سوره نور (آیه ۵۸) (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَ أَتَذُنُّكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَلْبُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ حِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ) که در متن به آن اشاره شد، به وضوح بر ضرورت کسب اجازه از سوی کسانی که هنوز به حد بلوغ نرسیده‌اند، تأکید می‌کند. این دستور الهی، صرفاً یک توصیه اخلاقی یا یک سنت رفتاری نیست، بلکه ریشه در حکمت بالغانه‌ای دارد که هدف آن، حفظ کرامت انسانی، تأمین حریم خصوصی افراد و جلوگیری از آسیب‌های روانی و رفتاری است.

این آیه، کودکان نابالغ را در شمار کسانی قرار می‌دهد که باید برای ورود به خلوتگاه والدین، از آنان اجازه بگیرند. این اجازه گرفتن، در سه وقت خاص (پیش از نماز صبح، هنگام ظهر و پس از نماز عشا) که زمان استراحت و خلوت والدین است، الزامی است. هدف اصلی این دستور، جلوگیری از ورود ناگهانی و بدون اطلاع به حریم خصوصی والدین است، امری که می‌تواند منجر به مشاهده صحنه‌های ناخواسته یا ایجاد معذبت شود.

سه زمان ذکر شده در آیه (پیش از صبح، هنگام ظهر و پس از عشاء) مصادف با اوقاتی است که افراد معمولاً در حال استراحت، تعویض لباس یا خلوت با خانواده هستند. این انتخاب زمان، نشان‌دهنده دقت شریعت در درک نیازهای بشری و تأمین آسایش و آرامش روانی افراد است.

اجازه گرفتن برای ورود به اتاق والدین دارای فوائد تربیتی است از جمله:

آموزش احترام به حریم دیگران: این عمل، به کودکان می‌آموزد که هر فردی، حتی والدین، دارای حریم خصوصی هستند و ورود به آن بدون کسب اجازه، بی‌احترامی تلقی می‌شود. این درسی کلیدی برای احترام به حقوق دیگران در تمامی عرصه‌های زندگی است.

تقویت حس استقلال و مسئولیت‌پذیری: با آموزش کسب اجازه، کودک احساس می‌کند که به عنوان یک فرد، از او انتظار رعایت مقررات وجود دارد و این امر به تدریج حس استقلال و مسئولیت‌پذیری را در او تقویت می‌کند.

ایجاد آمادگی برای بلوغ: این قاعده، کودک را به تدریج برای ورود به دوران بلوغ و درک بهتر مسائل جنسی و حریم خصوصی آماده می‌سازد. زمانی که کودک به سن بلوغ می‌رسد، درک بهتری از مفهوم حریم شخصی و ضرورت رعایت آن خواهد داشت.

پیشگیری از اختلالات روانی و جنسی: همانطور که در متن اشاره شد، ورود ناگهانی کودک به اتاق والدین، خصوصاً در زمان‌های خلوت، می‌تواند منجر به مشاهده روابط زناشویی شده و به رشد طبیعی جنسی او آسیب برساند. کسب اجازه، به عنوان یک سد دفاعی، از بروز چنین اتفاقاتی جلوگیری می‌کند.

والدین وظیفه دارند از همان سنین کودکی، این قانون مهم تربیتی را به فرزندان خود آموزش دهند. این آموزش باید با حوصله، تکرار و البته خود والدین که الگوی کودکان هستند، صورت پذیرد.

آموزش تدریجی: ابتدا به کودکان کم سن و سال تر، مفهوم «در زدن» و «منتظر ماندن برای اجازه» را آموزش داد.

توضیح دلیل: در سنین بالاتر، می‌توان به صورت متناسب با درک کودک، دلیل این ضرورت را (مانند حفظ حریم شخصی، لزوم آمادگی والدین برای پذیرش مهمان ناخوانده!) برای او توضیح داد.

الگوسازی: والدین نیز باید خود هنگام ورود به اتاق فرزندان، از آنان اجازه بگیرند تا این اصل به صورت دوطرفه رعایت شود.

با اجرای این اصل تربیتی، والدین نه تنها حریم خصوصی خود را حفظ می‌کنند، بلکه گامی مهم در جهت سلامت روانی، جنسی و تربیت صحیح فرزندان خود برمی‌دارند. این امر، تجلی عملی دستور الهی و نشانه اهتمام اسلام به ابعاد مختلف تربیت و سلامت خانواده است.

۲. حفظ عفت و حریم کودک: عدم بوسیدن و در آغوش گرفتن پس از شش سالگی

حدیثی که از امام علی علیه السلام نقل شده است، یک راهنمای عملی و روشن در زمینه تعامل با کودکان، به ویژه در آستانه ورود به سنین حساس‌تر، ارائه می‌دهد: «إِذَا بَلَغَتِ الْجَارِيَةُ سِتَّ سِنِينَ لَمْ يَجْزْ أَنْ يُقْبَلَهَا رَجُلٌ لَيْسَتْ بِمَحْرَمٍ لَهُ وَ لَا يَضْمَمَهَا إِلَيْهِ؛ هنگامی که دختر بچه‌ای به سن شش سالگی رسید، جایز نیست مرد نامحرم او را ببوسد یا او را در آغوش بگیرد و به خود بچسباند.» (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۶۱)

منظور از نامحرم در روایت، هر مردی است که شرعاً زن (در اینجا دختر بچه) بر او حلال نیست. این شامل عمو، دایی، پسرخاله، پسرعمو، همسایه، و هر مرد دیگری که رابطه خویشاوندی سببی یا نسبی که موجب حرمت ابدی شود، ندارد، می‌شود.

باتوجه به روایت ذکر شده، سن شش سالگی، نقطه عطفی در رشد کودک محسوب می‌شود. در این سن، کودک شروع به درک بهتر مفاهیم اجتماعی، تمایز بین زن و مرد، و شکل‌گیری تدریجی هویت جنسی خود می‌کند. پیش از این سن، کودکان معمولاً از معصومیت بیشتری

برخوردارند و حساسیت‌های کمتری نسبت به لمس و ابراز محبت فیزیکی دارند. اما پس از شش‌سالگی، ظرافت‌ها و ملاحظات بیشتری لازم است.

هرچند حدیث نقل شده به طور مشخص به «دختریچه» اشاره دارد؛ اما با توجه به اصول کلی حفظ عفت و حریم در اسلام، این حکم را می‌توان به پسران نیز تسری داد. یعنی مرد نامحرم نباید پس از سن شش‌سالگی، پسر بچه‌ای را که به او محرم نیست، ببوسد یا در آغوش بگیرد. دلیل این امر، مشابه دلایل ذکر شده برای دختران است؛ یعنی حفظ سلامت روانی و جلوگیری از هرگونه برداشت نادرست یا تحریک جنسی. البته، شدت حساسیت در مورد دختران به دلیل آسیب‌پذیری بیشتر آنان در برابر انحرافات جنسی، معمولاً بیشتر است.

با دقت و تعمق بیشتر در حدیث شاید بتوان حکمت‌های زیر را از این حکم اخلاقی استنباط کرد:

حفظ حریم و پاکدامنی: هدف اصلی این دستور، حفظ عفت و پاکدامنی کودک در برابر نگاه‌ها و لمس‌های نامحرم است. بوسیدن و در آغوش گرفتن، نوعی ابراز محبت است که می‌تواند در سنین بالاتر، توسط نامحرم، برداشتی نادرست یا زمینه‌ساز روابط نامشروع ایجاد کند.

پیشگیری از بلوغ زودرس و اختلالات جنسی: لمس‌های نامناسب یا ابراز محبت‌های فیزیکی توسط نامحرم، می‌تواند باعث تحریک جنسی زودرس در کودک شده و منجر به اختلالات روانی و جنسی در دوران نوجوانی و بزرگسالی گردد.

آموزش مفاهیم جنسیتی و حریم شخصی: این حکم، به طور غیرمستقیم، به کودک می‌آموزد که ارتباط فیزیکی با نامحرم، دارای محدودیت‌های خاصی است و این امر به درک بهتر او از مفاهیم جنسیتی و حریم شخصی کمک می‌کند.

حفظ احترام و جایگاه کودک: در برخی موارد، بوسیدن یا در آغوش گرفتن بیش از حد توسط نامحرم، ممکن است کودک را در موقعیت‌های ناخوشایند قرار دهد و احساس ناامنی یا خجالت در او ایجاد کند.

حکم شرعی مبنی بر عدم بوسیدن و در آغوش گرفتن کودکان (دختر و پسر) پس از سن شش سالگی توسط نامحرم، یک دستور پیشگیرانه و تربیتی است که در راستای حفظ سلامت، عفت و کرامت انسانی کودک صادر شده است. رعایت این حکم، نشان‌دهنده بصیرت اسلام در درک ظرافت‌های رشد انسانی و تأمین سعادت دنیوی و اخروی افراد است. والدین و مربیان، با عمل به این دستور و آموزش آن به کودکان، نقش مهمی در تربیت نسلی پاک‌دامن و سالم ایفا می‌کنند.

۳. پرهیز از برهنگی: حفظ حیاء و جلوگیری از انحرافات جنسی

همان‌طور که در متن اشاره شد، برهنه شدن والدین در برابر کودکان و همچنین برهنه کردن کودکان (به‌ویژه در سنین بالاتر) توسط والدین، می‌تواند منجر به پیامدهای نامطلوبی گردد که دو پیامد اصلی آن عبارت‌اند از:

الف. از بین رفتن حیاء و عفت:

حیا یکی از فضایل اخلاقی برجسته در اسلام است که نقش مهمی در حفظ پاک‌دامنی و سلامت روانی فرد دارد. مشاهده برهنگی والدین توسط کودک، به تدریج قبح این عمل را در نظر او از بین می‌برد و حیای فطری او را خدشه‌دار می‌کند. این امر می‌تواند در آینده، فرد را نسبت به مسائل جنسی بی‌تفاوت کرده و در برابر گناهان بی‌باک سازد؛ لذا امام صادق علیه السلام از این زاویه حمام را بد خانه‌ای می‌دانند که باعث پرده‌داری و آشکار شدن عورت می‌شود و از بردن پسر همراه پدر به حمام و دیدن عورت پدر نهی می‌فرمایند (مجلسی، ۱۴۱۴، ج ۲، ص ۲۴). این حدیث به‌خوبی نشان‌دهنده نگاه اسلام به مسئله برهنگی و حفظ حریم است. حتی در فضایی مانند حمام که ناگزیر از برهنگی است، اسلام بر حفظ ستر و پوشش تأکید دارد و از ورود همراه با پدر (برای پسر)

و مشاهده عورت پدر نهی می‌کند. این نشان می‌دهد که حتی در موارد ضرورت، باید مراقب بود تا حریم خصوصی و عفت عمومی حفظ شود.

ب. بلوغ زودرس و انحرافات جنسی:

کودکان، به‌ویژه از سنین خاصی به بعد (که در بحث قبل به آن اشاره شد، حدود شش‌سالگی)، شروع به درک تمایزات جنسیتی و کنجکاوی نسبت به مسائل مربوط به آن می‌کنند. مشاهده برهنگی والدین، یا برهنه شدن خود در برابر والدین (به‌خصوص در برابر نامحرم)، می‌تواند باعث تحریک زودرس جنسی در کودک شده و او را به سمت انحرافات جنسی سوق دهد. این تحریکات زودهنگام، ممکن است با تصورات نادرست و ناقص کودک از روابط جنسی همراه باشد و پیامدهای روانی مخربی بر جای گذارد (هاشمی علی‌آبادی، ۱۳۹۰، ص ۱۴۴).

با توجه به اثرات سوء برهنه شدن والدین در برابر کودکان، عمل به توصیه‌های زیر می‌تواند راهکارهای عملی مناسبی باشد:

حفظ حریم خصوصی در خانه: والدین باید از برهنه شدن در برابر کودکان (به ویژه پس از سنین خاص) پرهیز کنند. همچنین، در حمام یا تعویض لباس، حریم خصوصی کودک حفظ شود و از برهنه کردن او در برابر نامحرم اکیداً خودداری گردد.

آموزش مفاهیم حیا و پوشش: از سنین پایین، مفاهیم حیا، عفت و اهمیت پوشش مناسب به کودک آموزش داده شود.

پوشش مناسب برای کودکان: والدین باید برای فرزندان خود، به ویژه دختران، پوشش مناسب و در شأن سن و جایگاه آن‌ها تهیه کنند و از پوشاندن لباس‌های نامناسب، تحریک‌آمیز یا آرایش کردن آن‌ها خودداری نمایند.

تأکید بر غیرت دینی: خانواده‌ها باید نسبت به حفظ غیرت دینی و تربیت فرزندان بر اساس تعالیم اسلام اهتمام ورزند و در مقابل فشارهای فرهنگی نادرست، هوشیار باشند.

در نهایت، حفظ حیا و پرهیز از برهنگی، ستون‌های اساسی در تربیت سالم و حفظ سلامت روانی و جنسی کودکان هستند که باید توسط والدین جدی گرفته شوند.

۴. پرهیز از دست زدن به عورت کودک: حفظ سلامت جنسی از دوران کودکی

همان‌طور که در بحث‌های قبلی نیز اشاره شد، سنین کودکی، به‌ویژه از حدود شش‌سالگی به بعد، دوره‌ای است که کودک شروع به درک بهتر تمایزات جنسیتی و بروز کنجکاوی‌های مرتبط با آن می‌کند. بدن او به تدریج تغییراتی را تجربه کرده و نسبت به لمس‌ها و تحریکات حساس‌تر می‌شود. در این مرحله، هرگونه دست زدن به اعضای تناسلی، حتی با نیت پاک (مانند تمیز کردن)، می‌تواند اثرات نامطلوبی بر روند رشد جنسی سالم او بگذارد.

روایتی که از امام علی علیه السلام نقل شده است، به شدت بر قبح این عمل تأکید دارد: «مُبَاشَرَةُ الْمَرْأَةِ ابْنَتَهَا إِذَا بَلَغَتْ سِتَّ سِنِينَ شُعْبَةٌ مِنَ الزَّانَا؛ دست زدن زن به آلت دخترش هنگامی که به شش‌سالگی برسد، شاخه‌ای از زناست». (ابن بابویه، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۳۶) این روایت، نشان‌دهنده شدت قبح این عمل است. امام علیه السلام این عمل را نه تنها نادرست، بلکه در ردیف گناه بزرگ زنا قرار داده‌اند. دلیل این تشبیه، آن است که این عمل، مقدمه‌ای برای انحرافات بزرگتر جنسی محسوب می‌شود و می‌تواند فرد را به سمت آن سوق دهد.

از این روایت می‌توان استنباط کرد که این عمل، زمینه انحراف او را در بزرگسالی فراهم می‌سازد. تحریک زودرس یا نادرست، برداشت کودک از روابط جنسی را مخدوش کرده و می‌تواند منجر به مشکلاتی در روابط زناشویی و سلامت جنسی او در آینده شود. (فقیهی، ۱۳۸۷، ص ۱۲۰)

برخی از آثار سوء دست زدن به عورت کودکان عبات‌اند از:

ایجاد کنجکاوی ناسالم: دست زدن مکرر به اعضای تناسلی، کنجکاوی کودک را به شکلی ناسالم تحریک کرده و او را به سمت اکتشافات جنسی زودهنگام سوق می‌دهد.

برداشت نادرست از بدن و جنسیت: کودک ممکن است برداشت نادرستی از بدن خود، بدن دیگران و مفهوم جنسیت پیدا کند.

افزایش خطر سوءاستفاده جنسی: اگر دست زدن به عورت کودک توسط افراد غیر از والدین (حتی نامحرم) صورت گیرد، خطر سوءاستفاده جنسی را افزایش می‌دهد. کودکانی که به لمس شدن اعضای تناسلی خود عادت کرده‌اند، ممکن است در برابر چنین سوءاستفاده‌هایی مقاومت کمتری نشان دهند.

مشکلات روانی و عاطفی: این عمل می‌تواند باعث اضطراب، احساس گناه، و مشکلات روانی دیگر در کودک شود.

دستور اسلام مبنی بر پرهیز از دست زدن به عورت کودک، نشان‌دهنده اهمیت فوق‌العاده اسلام به سلامت جنسی و روانی انسان از دوران کودکی است. این حکم که با تشبیه به زنا، قبح آن را گوشزد می‌کند، راهکاری کلیدی برای پیشگیری از انحرافات جنسی و تضمین سلامت فرد در بزرگسالی است. والدین، به‌عنوان اولین مربیان کودک، مسئولیت سنگینی در رعایت این اصل و آموزش آن به فرزندان خود دارند.

۵. پوشش مناسب در خانواده: حفظ سلامت جنسی و روانی فرزندان

برخی خانواده‌ها به‌اشتباه تصور می‌کنند که چون اعضای خانواده نسبت به یکدیگر «محرم» هستند، لذا هر نوع پوششی در مقابل هم جایز است و تحریک جنسی رخ نمی‌دهد. این متن به‌درستی این تصور غلط را رد کرده و بر اهمیت پوشش مناسب حتی در محیط خانواده تأکید می‌کند.

گریزه جنسی بسیار نیرومند است و صرف «محرمیت» نمی‌تواند آن را به‌طور کامل سرکوب کند. نگاه، حتی به اعضای محرم، می‌تواند محرک باشد و جرقه تمایلات جنسی را در ذهن فرد (به‌ویژه در سنین بلوغ و نوجوانی) روشن کند.

درحالی‌که تفاوت‌هایی بین برخورد با محارم و نامحرم وجود دارد (مانند موانع دینی و اجتماعی که در برخورد با نامحرم قوی‌تر است)، اما از نظر «تحریک‌پذیری»، تفاوت چندانی نیست. هر منظره‌ای از جنس مخالف می‌تواند در فرد، بسته به شرایط روحی و آمادگی‌اش، موجب تحریک شود (رمضان نرگسی، ۱۳۹۲، ص ۸۴).

پیامد این تحریکات ناخواسته و نادرست در محیط خانواده، می‌تواند شکل‌گیری فکر «التذاذ و بهره‌برداری جنسی» باشد. این افکار، حتی اگر به مرحله عمل نرسند، می‌توانند در بلندمدت منجر به انحرافات اخلاقی و روحی شوند. لذا پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به مردی که رانش مکشوف بود فرمودند: «رانت را بیوش که عورت است». این حدیث تأکید بر ضرورت پوشاندن عورت، حتی در برابر محارم، دارد (امینی، ۱۳۷۹، ص ۳۴۰).

فرزندانی که در «محیط بی‌عفت و شرایط تهییج شهوت» تربیت می‌شوند، پس از بلوغ به عوارض روحی، انحرافات اخلاقی و عقده‌های روانی دچار خواهند شد. این عوارض می‌توانند شامل موارد زیر باشند:

بی‌بندوباری جنسی، مشکلات در روابط زناشویی، اضطراب و افسردگی، عدم اعتماد به نفس، گرایش به رفتارهای پرخطر. (سلیم گندمی، ۱۳۹۰، ص ۲۶)

حفظ پوشش مناسب در محیط خانواده، حتی در برابر محارم، یک اصل اساسی در تربیت جنسی سالم و پیشگیری از انحرافات است. والدین باید با درک صحیح از قدرت گریزه جنسی و پیامدهای نگاه‌های تحریک‌آمیز، محیطی سالم و باحیا برای رشد فرزندان خود فراهم آورند و از هرگونه سهل‌انگاری که می‌تواند سلامت روانی و جنسی آن‌ها را به خطر اندازد، پرهیز کنند.

در راستای حفاظت از سلامت روان و هویت جنسی کودکان و نوجوانان، توجه به ابعاد مختلف تربیت جنسی در محیط خانواده امری ضروری و تعیین کننده است. این رویکرد تربیتی بر سه محور بنیادین استوار است؛ نخست حفظ حریم در خانه که مستلزم پرهیز از برهنگی والدین حتی در برابر کودکان است. برخلاف تصور رایج که صرف «محرمیت» را عاملی بازدارنده از تحریک جنسی می‌داند، باید توجه داشت که گزینه جنسی نیرومند است و هر منظره نامناسبی می‌تواند زمینه‌ساز از بین رفتن حیا، بلوغ زودرس و انحرافات آتی شود. محور دوم به اهمیت پوشش و رفتار مناسب در جمع و خلوت اختصاص دارد؛ به‌ویژه مشاهده کودکان با پوشش نامناسب در جامعه یا آرایش و آراستگی بیش از حد والدین در مقابل فرزندان، می‌تواند حس خودنمایی کاذب و انگیزه جلب توجه نامحرمان را در آنان تقویت کند، لذا لازم است در حضور فرزندان نوجوان و بالغ، این آراستگی‌ها به حداقل برسد. سومین محور، حفظ حریم بدن کودک است که حساسیت ویژه نسبت به لمس و دست زدن به عورت فرزندان - حتی توسط والدین - را از سن شش‌سالگی به بعد، حیاتی می‌شمارد؛ عملی که در آموزه‌های دینی به شدت نهی شده و می‌تواند ریشه‌های انحرافات جنسی در بزرگسالی را در نهاد کودک بیدار کند.

تحقق این اهداف در گرو پایبندی به اصول کلیدی است که سلامت جنسی و روانی را در خانواده تضمین می‌کند. والدین موظفاند با آموزش مفاهیم حیا و غیرت دینی، فرزندان را در برابر تحریکات محیطی واکسینه کنند و هم‌زمان با رعایت پوشش مناسب در محیط خانه، از بروز تحریکات ناخواسته جلوگیری نمایند. در کنار این موارد، آموزش دقیق بهداشت فردی به کودکان به گونه‌ای که نیاز به دخالت مستقیم والدین در نظافت شخصی آنان به حداقل برسد، گامی ضروری در جهت حریم‌داری است. هرگونه عاملی که موجب تحریک زودرس کودک شود، باید با جدیت مدیریت شود تا خانواده به محیطی امن و عاری از تنش‌های جنسی بدل گردد و فرزندان فرصت رشد در فضایی سالم و متعادل را بیابند.

درنهایت، سلامت جنسی و روانی فرزندان، مسئولیتی همگانی و مستمر است. والدین با درک صحیح آموزه‌های دینی و توجه دقیق به حساسیت‌های مراحل مختلف رشد، می‌توانند سدی محکم در برابر انحرافات آینده بنا نهند. این مسیر نیازمند هوشیاری، آموزش مداوم و از همه مهم‌تر، پایبندی عملی خود والدین به اصول اخلاقی و تربیتی است تا از طریق الگوسازی درست، نسلی سالم و متعهد تربیت شود.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۴۱۳ ق)، *من لا یحضره الفقیه*، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی، وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۳. امینی، ابراهیم. (۱۳۵۹)، *آیین تربیت*، چاپ اول، تهران: انتشارات اسلامی.
۴. بخشی، افسر. (۱۳۷۵)، *نگاهی بر تربیت جنسی فرزندان. فقه و حقوق خانواده*، ۴.
۵. بروجردی، آقا حسین. (۱۳۸۶)، *جامع أحادیث الشیعه (للبروجردی)*، چاپ اول، تهران، ناشر: انتشارات فرهنگ سبز
۶. پاک‌نژاد، سید رضا. (۱۳۷۴)، *از دواج؛ مکتب انسان‌سازی*، چاپ نهم، تهران: انتشارات اخلاق.
۷. ثابت، حافظ. (۱۳۷۹)، *درآمدی بر تربیت جنسی در نهج البلاغه. پژوهش‌های تربیت اسلامی*، ۴ (زمستان).
۸. حرّ عاملی، محمد بن حسن. (۱۳۷۶ ش)، *الفصول المهمه فی أصول الأئمه (تکمله الوسائل)*، چاپ اول، قم: مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع).
۹. حرّ عاملی، محمد بن حسن. (۱۴۰۹ ق)، *وسائل الشیعه*، چاپ اول، قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام.
۱۰. رفیعی، بهروز. (۱۳۸۸). *تربیت جنسی در اسلام. فصلنامه تربیت اسلامی*، ۸.
۱۱. رمضان نرگسی، رضا. (۱۳۹۰)، *تجاوز و بزه‌دیدگی زنان. کتاب زنان*، سال ششم، شماره ۲۳.
۱۲. سلیم گندمی، غلامعلی. (۱۳۹۰)، *علل انحرافات اخلاقی نوجوان و جوان و راه‌های کنترل آن*، چاپ اول، قم: انتشارات بیت‌الاحزان فاطمه.
۱۳. شبر، عبدالله. (۱۴۲۸ ق)، *طبّ الأئمه علیهم‌السلام*، چاپ سوم، بیروت: دارالارشاد.

۱۴. طبرسی، حسن بن فضل. (۱۳۶۵)، مکارم الأخلاق (ترجمه ابراهیم میرباقری)، چاپ دوم، تهران: نشر فراهانی.
۱۵. طوسی، محمد بن الحسن. (۱۴۰۷ ق)، تهذیب الأحکام، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الإسلامیة.
۱۶. فقیهی، علی نقی. (۱۳۸۷)، تربیت جنسی، چاپ اول، قم: دارالحديث.
۱۷. کراجکی، محمد بن علی. (۱۴۱۰ ق)، کنزالفوائد، چاپ اول، قم: دارالذخائر.
۱۸. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی. (۱۴۰۴ ق)، مرآة العقول فی شرح أخبار الرسول، چاپ دوم، تهران: دارالکتب الإسلامیة.
۱۹. مجلسی، محمدتقی بن مقصود علی. (۱۴۰۶ ق)، روضه المتقین فی شرح من لا یحضره الفقیه (ط. /التقدمه)، چاپ دوم، قم: مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانپور.
۲۰. مجلسی، محمدتقی بن مقصود علی. (۱۴۱۴ ق)، لوامع صاحبقرانی؛ مشهور به شرح فقیه، چاپ اول، قم: مؤسسه اسماعیلیان.
۲۱. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، (۱۴۰۳ ق)، بحار الأنوار (ط - بیروت)، چاپ دوم، بیروت: دار إحياء التراث العربی
۲۲. هاشمی علی آبادی، سید علی اکبر. (۱۳۹۰). غریزه جنسی از دیدگاه اسلام، چاپ اول، تهران: انتشارات کمال اندیشه.

